

Alex Zamborský, 17 rokov, Prešov

U Rolanda

Snívalo sa mi, že odhrňam sneh na obrovskom parkovisku pred supermarketom. V ruke som mal iba malú metličku pre motoristov. Oziabalo ma od zimy, ruky som mal úplne červené, necítil som si prsty. Nedokázal som ho však odpratať ani spod svojich nôh. Vždy keď som urobil pár pohybov skrehnutými prstami, prišiel ku mne zozadu muž v obleku s lopatou a hodil mi kopu snehu rovno do tváre. Cyklicky sa to opakovalo, nemohol som nič urobiť, prsty som mal zamrznuté a tvár ma štípala od snehu.

Nepokojne som sa pomrivil na sedadle, pričom som omylom drgol laktom do spolužiaka. Zasmial sa a štuchoľ ma medzi rebrá. To ma prebudilo. Pozrel som sa z okna vlaku na ubiehajúcu zimnú krajinu, sneh dodával všetkému naokolo pocit jednotnosti.

„Kde sme?“ spýtal som sa ostatných.

„A kde chceš aby sme boli?“ spýtal sa učiteľ a zasmial sa. „Momentálne niekde za Žilinou.“

Cestovali sme na divadelné predstavenie do Slovenského národného divadla. Náš učiteľ bol kultúrny nadšenec a občas organizoval podobné výjazdy za kultúrou po celom Slovensku. Hoci bol december, rozhodol sa stihnúť náš výjazd ešte pred Vianocami. Vonku sa za posledné dni oteplilo, ulice boli plné roztápajúceho sa snehu, cestou na stanicu som mal čo robiť, aby som si nezašpinil nohavice.

Ráno som vstával o piatej, navyše som v noci nespal dobre, a tak som sa rozhodol dohnať spánkový deficit vo vlaku. Cítil som sa dosť nepohodlne, predsa som mal oblečený čierny prúžkovaný oblek a na nohách poltopánky o dve čísla väčšie. Zle sa v nich chodilo, podobne som si predstavoval chôdzu v dvoch rozmočených kartónových škatuliach.

Zvyšok cesty som sa rozprával so spolužiakmi o všetkom možnom. Konečne sme boli v Bratislave. Bolo pol tretej. Vystúpili sme na Hlavnej stanici a pobrali sa smerom k východu. Mali sme v pláne počkať na autobus, dostať sa do centra mesta, kde by sme prečkali až do večera. Zrazu mi vo vrecku zapípal mobil.

Prišla mi SMS správa, pravdepodobne od rodičov alebo z knižnice. „*Prijemný umelecký zážitok, už si divadelné predstavenie, s pozdravom arbiter elegantiarum*“ Nechápал som tejto

vete. Vlastne, nechápal som ničomu z tejto správy. Ako najracionálnejšie vysvetlenie som považoval žart vykonaný niektorým zo spolužiakov. Odosielateľ bol neznámy, súkromné číslo, mohol to byť niekto z iných tried, s niektorými som sa zoznámil vo vlaku.

Päťsekundové zdržanie však spôsobilo, že som stratil dohľad na zvyšok skupiny. Na stanici bolo veľa ľudí, bol piatok poobede, videl som iba anonymné chrby ľudí predo mnou. Pridal som do kroku. Vyšiel som von, pričom som sa stále rozhliadal okolo seba. Aj tu bolo škaredé počasie, vonku jemne pršalo, padajúci dážď roztápal špinavý mestský sneh.

Predo mnou bolo stanovište taxíkov. Čakajúci taxikári sedeli vo vnútri svojich áut, nikto rozumný by nestál vonku. Jeden z nich však bol výnimkou. Stál opretý o svoje BMW vyrobené niekedy v deväťdesiatych rokoch. Nádherný kúsok techniky! Taxikár stál v daždi, oblečený mal plášť a na hlave klobúk hlboko zarazený do čela. Vôbec sa nehodil do tohto prostredia.

Zdvihol hlavu a pozrel so rovno mojím smerom. Spozornel. Z ničoho nič sa usmial a rýchlym krokom sa pobral smerom ku mne. Zastal asi meter predo mnou.

„Dobrý deň prajem, Andrej Krátky jméno mé,“ prestavil sa a urobil jemný úklon hlavou. „Arbiter elegantiarum?“ spýtal sa ma zasvätené, vyslovil to ako šifru.

„Arbiter elegantiarum?“ spýtal som sa aj ja nechápavo.

„Výborne, prijatý,“ zasmial sa a kývol mi hlavou, aby som ho nasledoval. Otvoril mi dvere do svojho auta. Na zadnom sedadle mal elektrickú gitaru.

„Prepáčte, na gitaru som zabudol, som gitarista v jednej bigbítovej kapele, odveziem vás do divadla a idem rovno na skúšku,“ vysvetľoval a uložil gitaru do kufra. Dal si dole klobúk a naštartoval. To vo mne prebudilo krátku intenzívnu spomienku, spomenul som si ako štartovalo naše staré Volvo, mohol som mať asi štyri roky, keď sme ho predali.

Andrej zapol rádio, práve hrali hit z osemdesiatych rokov. Začali sme sa rozprávať, za tých dvadsaťpäť minút sme stihli prebrať súčasnú politickú situáciu, prestupy vo futbalovej lige a zmenu nastavenia spoločenských hodnôt na Slovensku. Mal som pocit, že ideme opačným smerom. V Bratislave som sa nevyznal, no nechápal som, prečo sme išli okolo Prezidentského paláca smerom do centra. Možno si chcel zaúčtovať viac, a tak zbytočne naťahoval trasu.

Viezli sme uličkami Bratislavy, napriek tomu, že bol piatok poobede boli ulice relatívne prázdne. Počasie pod psa odradilo väčšinu miestnych od pohybu po daždi. Medzitým si to Andrej zamieril na pešiu zónu. Išli sme taxíkom po pešej zóne rýchlosťou asi dvadsať kilometrov za hodinu. Ľudia sa nám pokojne uhýbali. Na rohu stál policajt, keď uvidel taxík usmial sa

a zasalutoval. Andrej zasalutoval tiež a policajtovi zamával. Spomalil a ocitli sme sa priamo na Hlavnom námestí. Prešli sme okolo fontány, Andrej urobil s autom elegantný oblúčik a zabrzdil. Nasadil si na hlavu klobúk a otvoril mi dvere. Z protiaľhlejšej kaviarne vybehol náhlivo čašník s dáždnikom.

„Tak ti ho prenechávam Lojzo. Prídem zajtra ráno,“ povedal Andrej a odišiel. Čašník ma s dáždnikom previedol až ku vchodu, kde stál druhý čašník. Obidvaja mali oblečení rovnaké čierne fraky s motýlikmi. Vošli sme dnu. Kaviareň bola nádherná, cítil som sa ako keby som sa vrátil v čase, čas tu minimálne zastal ešte za prvej Československej republiky. Krémovo biele stoličky ladili s drevenými stolmi, dominantou kaviarne bol však impozantný drevený pult. Kaviareň bola na moje prekvapenie úplne prázdna.

Čašník Alojz mi vzal kabát a odniesol ho do šatne. S druhým čašníkom sa postavili vedľa seba. „Dobrý deň, vítame vás v kaviarni U Rolanda. Volám sa Alojz Kováč, toto je môj pomocník Gustáv Bystrický,“ ukázal na kolegu.

Nechcel som znevážiť formálnosť tohto momentu a predstavil som sa tiež. Ukázali mi na stôl v strede kaviarne. Bol vyvýšený na asi meter vysokom podstavci, okolo stola boli dve stoličky. Odviedli ma k nemu. Sadol som si, videl som na celé námestie.

„Musím vás ešte pred otvorením oholiť,“ povedal Alojz, zatiaľ čo mi Gustáv zapínal okolo krku strihací plášť.

„Ďakujem za vašu ochotu, ale holil som sa včera,“ namietal som. Musel predsa vidieť, že som oholený.

„Oholím vás ešte raz, nech sa páči, tu sú dnešné noviny,“ odpovedal mi a podal mi kôpku novín. Priznám sa, že som ešte nikdy nebol holený na kaviarenskej stoličke otočený smerom k oknu, z ktorého som mal možnosť vidieť Hlavné námestie. Ale všetko je raz prvýkrát. Bolo vidno, že Alojz je profesionál. Gustáv stál vedľa a pozeral sa von oknom.

„Gustáv, prepáčte, že sa pýtam, ale koľko máte rokov?“ spýtal som sa. Vyzeral dosť mlado, no fúzy ho robili o poznanie starším.

„Dvadsaťdva,“ odpovedal a ani sa na mňa nepozrel. Odhadoval som mu tak štyridsať, táto informácia ma dosť prekvapila, bol iba o trochu starší ako ja. „Meno som dostal po Husákovi, ak by vás to zaujímalo,“ pokračoval.

Po desiatich minútach som bol kompletne oholený, prvýkrát v živote britvou. Zobral som si z kôpky noviny a začal čítať. Vždy som chcel prečítať noviny od začiatku do konca, páčil sa mi

tento každodenný zvyk môjho starého otca. Na stole mi pristála karafa s vodou. Dostal som tiež koláč, pozornosť na účet podniku. Pozrel som sa na hodinky, boli štyri hodiny.

Čítal som asi do piatej, bol som na seba hrdý, prečítal som kompletne celé noviny. Nieкто vošiel dnu, bol to muž, na sebe mal oblek a v ruke niesol obal na hudobný nástroj. Náhlivo pozdravil a prešiel okolo pultu k voľnému priestoru na opačnom konci kaviarne. Z puzdra vybral saxofón a začal hrať. Po pár minútach som si uvedomil, že hrá zopár tónov stále dookola.

„Prepáčte mi moju netaktnosť, ale prečo hráte stále to isté?“ spýtal som sa ho.

„Mrzí ma to, ale nič iné neviem zahrať,“ odpovedal previnilo.

„Neskúšali ste sa niečo nové naučiť? Predpokladám, že skúšate každý deň...“

„Samozrejme, že skúšam každý deň, no stále to isté,“ odpovedal bez záujmu. Tomu sa nedalo odporovať, no v hlave som sa pýtal samého seba, kam som sa to vlastne dostal. Vedel som si ho živo predstaviť, ako stojí každý deň pred zrkadlom a hrá tých zopár tónov stále dookola. Hodinu, dve, polku života...

Vrátil som sa k novinám, no po chvíli prišiel pianista. Sadol si za piano a tiež začal hrať, no o poznanie lepšie ako saxofonista. Ten to po chvíli vzdal, postavil sa, odložil saxofón a išiel si sadnúť k stolu na druhom konci kaviarne. Pianista hral ešte asi desať minút, postavil sa a saxofonista mu začal ironicky tliekať z druhého konca kaviarne. Pianista iba pokrútil hlavou a išiel k pultu.

O šiestej sa kaviareň U Rolanda oficiálne otvorila pre návštevníkov. Pozrel som sa von oknom na námestie, počasie sa ešte zhoršilo, padal sneh zmiešaný s dažďom, zopár chodcov sa brodilo touto zmesou. Lampy svietiace žltým svetlom dodávali námestiu zvláštny dojem, človek sa vrátil zopár desaťročí naspäť. Nič to však nemenilo na fakte, že nikto príčetný by sa dnes von nevybral.

Kaviareň sa postupne začala zaplňovať ľuďmi. Všetci boli oblečení veľmi formálne, správali sa distingvovane, zdravili sa navzájom a rozprávali sa. Z vyvýšeného miesta som mal dobrý výhľad na ich topánky, ktoré mali úplne špinavé, väčšina mužov mala mokré spodky nohavíc, ženy mali zašpinené šaty. Prečo tu prišli takto neprakticky oblečení? A prečo nevideli svoje topánky a nohavice? Bránilo im v tom pokrytectvo?

Gustáv a Alojz sa dali do pohybu. Kaviareň bola skoro úplne plná, práce mali teda dosť. Môj stôl bol prestretý pre dvoch a boli pri ňom dve stoličky, na niekoho som teda evidentne musel čakať.

Niekoľko vošiel do kaviarne a išiel smerom ku mne. Bola to moja kamarátka?/známa?/dievča, ktoré nepoznám? z nášho mesta. Sadla si ku stolu.

„Ahoj Albert, čo nové?“ spýtala sa ma. Absolútne som nepochopil som jej osloveniu. „No, podobáš sa dosť na Alberta Camusa,“ zasmiala sa. Myslím, že ak by sa Camus nenarodil v Alžírsku pri pobreží Stredozemného mora, ale niekde na Balkáne, napríklad v Čiernej Hore, možno by sme sa aj podobali.

„Ináč, mám novú filozofickú teóriu, ktorú som nazval neskromne Argument druhého človeka,“ pokračoval som v rozhovore.

„Sem s ňou.“

„Vieš, zamýšľam sa v nej nad faktom, že druhého človeka nevidíme nikdy reálne, vytvárame si v hlave iba jeho obraz, často lepší, ako je skutočnosť. Tým pádom si nevytvárame sociálne väzby s reálnymi ľuďmi, ale iba s deriváciami toho subjektívne, podľa nás najlepšieho z ich osobností. Každý z nás tak existuje v desiatkach rôznych predstáv v hlavách ľudí okolo nás, no všetky sa odlišujú od nášho jediného, pravého bytia, ktoré je unikátne a je iba v nás samých,“ vysvetľoval som.

„Fascinujúce, ak by som vo svojej hlave nemala tvoj obraz, v ktorom si aspoň trochu normálny, nerozprávala by som sa s tebou,“ odpovedala a zasmiala sa. Jedna nula pre ňu.

„Ináč, pozri sa na nich, prečo všetci niečo zakrývajú pod pretvárkou?“ opýtala sa ma a rukou ukázala smerom dole.

„Pokrytectvo, skús sa pozrieť von na námestie. Vonku je počasie pod psa, no ani to neodradilo niektorých ľudí od prechádzky. Načo je to dobré? Predviest' sa pred náhodnými okoloidúcimi?“ ukázal som pre zmenu rukou ja. „Mimochodom, čo tu robíš tak ďaleko?“ nedalo mi neopýtať sa.

„Prišla som sa pozrieť na divadlo,“ odpovedala.

„Tak prečo tam nie si?“ nechápal som.

„Nepochopil si to. Momentálne som v divadle, takisto ako ty, prvé dejstvo práve začalo,“ ukázala smerom k hosťom sediacim pri stoloch a otočila si stoličku smerom na nich. To isté som urobil aj ja. Bolo celkom zaujímavé pozorovať hostí, ich rozhovory a hádky. Pozrel som sa na hodinky, bolo pol ôsmej, už hodinu sme pozorovali ľudí okolo.

„Prvé dejstvo skončilo,“ povedala po chvíli, „poďme k pultu.“ Objednali sme si.

„Prečo som nepochopil, že som na predstavení, dokonca o pokrytectve?“ spýtal som sa.

„Všetko je ináč ako vyzerá, dokonca aj ty,“ zasmiala sa.

Vrátili sme sa k stolu. „Druhé dejstvo začína,“ povedal som a otočil som si stoličku smerom na námestie.

„Myslíš, že sa pohádajú?“ otočila sa na mňa a ukázala na dvoch okoloidúcich.

„Asi áno, uvidíme, nechajme sa prekvapiť, ale zauzľuje sa to,“ odpovedal som. O deviatej sa postavila a na stôl položila zopár mincí. Rozlúčili sme sa. Na stole som mal šesť eur v dvojeurových minciach a papierik, ktorý som si predtým nevšimol. Bol to útržok z lístka na divadelné predstavenie v kaviarni U Rolanda za šesť eur.

Čakal som ďalšieho host'a. Prišiel ku mne Alojz a doniesol mi ďalší koláč, počet hostí merali prázdne taniere od koláčov. Nieкто otvoril dvere a vošiel dnu. Bol to muž asi po šesťdesiatke, no chodil s ťažkosťami, evidentne mal problém s nohami. Pozdravil obidvoch čašníkov a sadol si ku mne.

„Dobry večer, Ivan Markovič, advokát,“ predstavil sa a podal mi ruku. Tiež som mu poprial dobrý večer a predstavil sa.

„Ste tiež právnik? Teraz riešim jeden nezvyčajný prípad, zaujímal by vás,“ dodal a pozrel na mňa so záujmom. „Mrzí ma to, nie som právnik, ale rád si ho vypočujem,“ odpovedal som.

„Každopádne, vyzeráte ako právnik. Porozprávam vám o ňom, keď už tak dobiedzate,“ zasmial sa. Porozprával mi o obžalovanom, ktorý odhodil žuvačku na ulicu. Omylom na ňu stúpil istý nemenovaný vysokopostavený človek. Dotyčného vypátrali, dostal predvolanie na výsluch, a hrozí mu trest za urážku verejného činiteľa. Právnik Markovič ho obhajuje, no zatiaľ bez úspechu, dokonca už podali aj zopár odvolaní. Rozprávanie ho však dosť vysililo, objednal si teda kávu.

„Vedeli ste, že jednu ženu v Amerike zasiahol v päťdesiatom štvrtom meteorit?“ spýtal sa ma a napil sa kávy. Niečo som o tomto prípade počul.

Oprel som sa na stoličke a začal filozofovať: „Osobne si myslím, že niektorým ľuďom padajú meteority alebo skôr medicínabaly na hlavu každý deň, navyše si myslia, že je to nejaký impulz, a tak dokážu meteorit zobrať a považovať ju za nejaké vnuknutie. Ani vojenská helma by im nepomohla.

„Veru, každý človek by mal hneď po narodení dostať helmu proti padajúcim meteoritom k rodnému listu,“ zasmial sa. Porozprával mi ešte zopár zaujímavých prípadov z jeho dlhoročnej praxe a povypytoval sa na moje štúdiá.

„Budem musieť odísť, ale poviem vám ešte jednu dôležitú vec. V živote si budete môcť vybrať, či budete veľká ryba v malom rybníku a preplávate bez ťažkostí alebo malá ryba vo veľkom rybníku. Výber je len na vás,“ dopovedal a položil zopár mincí na stôl. Podali sme si ruky a odišiel. Bolo trištvrte na desať.

Po chvíli ku mne prišiel Alojz s podnosom v ruke: „Určite ste hladný, nesiem vám večeru od známeho v neďalekej reštaurácii. V kaviarni sa jedlo nepodáva, ale pre dnešok urobíme výnimku,“ usmial sa na mňa. Bol som poriadne hladný, od obeda som okrem dvoch kúskov koláča nič nejedol. V kaviarni už bolo obsadených iba zopár stolov, a tak si Alojz prisadol ku mne.

„Aké je to pracovať v takejto netypickej kaviarni?“ spýtal som sa.

„Prosím vás, v kaviarni U Rolanda sa písala história,“ začal, „tu neexistovali hranice. Pamätám si, ako tu sedeli veľvyslanci z rôznych krajín, aj zopár politikov sa tu objavilo. Bulharskí a poľskí veľvyslanci tu raz sedeli do piatej do rána a o ôsmej už mali rokovania, šoféri ich čakali celý čas vonku.“ Počas rozprávania sa dostal do stavu nostalgie, do ktorého sa človek ľahko ponorí, no vynoriť sa naspäť na hladinu, do reality, je ťažšie.

„Ako dlho už kaviareň U Rolanda funguje?“ nedalo sa mi nespýtať.

„Sedemnásť rokov,“ odpovedal.

„Tak krátko?“ vyhrkol som.

„Každý má svoju kaviareň U Rolanda, do ktorej sa musí občas vrátiť, utriediť si myšlienky v hlave, načerpať nové sily a prísť na nové myšlienky. Zároveň však podvedome hľadá miesto, kde sa bude môcť s niekým pohádať, tvrdohlavo ho presviedčať o svojej pravde a predviesť sa pred ostatnými. Čo ak je táto kaviareň iba výtvarom vašej mysle Juraj? Pokojne by sa mohla volať U Juraja. Možno iba driemete vo vlaku niekde pred Žilinou a rozmýšľate. Vytvárate si neexistujúce scenáre udalostí, ktoré nikdy nenastanú. Táto kaviareň sa nenachádza na Hlavnom námestí, ale vo vašom mozgu. To je prekvapenie! Takisto vaša známa, ktorá tu bola, je možno zidealizovaním reality. Obrusujete si realitu Juraj! Možno vaša známa ani neexistuje, je to súbor tých najlepších vlastností a očakávaní. Alebo možno aj reálne existuje, ale úplne v inej podobe. Váš Argument druhého človeka to vystihol úplne presne, trafili ste kliniec po hlavičke,“ povedal Alojz.

„Akurát, že tým klincom som ja,“ zasmial som sa.

„Takisto ani advokát Markovič nemusí reálne existovať. Možno je to len stelesnenie našej

podvedomej snahy dosiahnuť úspech, postavenie... Každý to chce získať, verte mi. Videli ste dnes zaujímavé divadelné predstavenie, úzko to s tým súvisí. Každý chce mať oblek oblečený čo najdlhšie, no na mokré topánky sa už nikto nepozera. Čoho môžu byť metaforou? Charakteru? Pravdupovediac, čoho chcete. Vraj ľudia nechodia do divadla. Každý z nás si však hrá dennodenne divadelné predstavenie vo vlastnej hlave, dokonca s kompletným obsadením. Nie je to zaujímavejšie? Na Slovensku máme päť a pol milióna divadiel,“ pokračoval.

Dojedol som, celý čas som premýšľal nad jeho slovami. Vstal od stola: „Poďte za mnou Juraj, niečo vám ešte musím ukázať. Ako arbitierovi elegantiarum sme vám museli urobiť fotografiu na stenu,“ povedal, pričom Gustáv vytiahol starý flexaret a zopár fotografií mňa sediaceho v obleku za stolom. Zaviedli ma do miestnosti za pultom a Gustáv zasvietil. Štyri steny boli plné portrétov a fotografií.

„Na tejto stene majú portrét alebo fotografiu všetci doterajší arbitri. Pravdepodobne ste si všimli, že tu nie je voľné miesto. Vašu fotografiu teraz na túto stenu zavesíme, no budeme musieť niekoho zvesiť,“ vysvetľoval Alojz. Gustáv si zobral rebrík a zvesil jednu fotografiu. „Pozrime sa, to je lekárnik Gabriel P, je tu aj dátum, osemnásť október 1923,“ lúštil staré ozdobné písmo Alojz. Moju fotografiu dali do rámu, následne som sa musel na ňu podpísať a zavesili ju na uvoľnené miesto.

„Predpokladám, že po čase, povedzme po deväťdesiatich piatich rokoch, niekto zvesí aj moju fotografiu a nahradí ju niekým iným?,“ opýtal som sa.

„Máte úplnú pravdu, taký je život,“ povedal Alojz a zhasol svetlo. S Gustávom si zobrali plášte a vyšli sme pred kaviareň. Kaviareň už bola úplne prázdna, poslední hostia odišli pred viac ako hodinou. Pozrel som sa na hodinky, bola polnoc, námestie bolo úplne prázdne. Sneh už nepadal, no vonku riadne mrzlo. Podali sme si ruky a rozlúčili sme sa. Podali mi kľúče od kaviarne.

„Prečo mi dávate kľúče od niečoho, čo je iba v mojej hlave, je v tom nejaká symbolika?“ spýtal som sa. Usmiali sa a odišli bočnou ulicou. Vrátil som sa do kaviarne, zamkol dvere, zhasol svetlá a zaspal na stoličke prikrytý sakom.

Zobudil som sa asi o siedmej na zvuk motora. Pred kaviarňou stálo staré známe BMW. Rýchlo som si umyl zuby na toaletách, pozbieral mince zo stola, zamkol kaviareň a vyšiel von. Taxikár Andrej ma už čakal, viezol ma na vlak domov, ktorý odchádzal o 8:05. Na zadnom sedadle som mal pripravené raňajky, žalúdok som mal však stiahnutý, bál som sa, čo bude

nasledovať. Hlavou mi bežali disciplinárne tresty a vypočúvania za opustenie skupiny.

Mincami som zaplatil Andrejovi a vystúpil som. Skupinu spolužiakov a učiteľa som uvidel okamžite, stáli pred stanicou, všetci do jedného hneď začali tliekať. „Včera si bol perfektný arbitier elegantiarum, radosť pozerať,“ gratuloval mi spolužiak. Pochopil som, že to oni boli včerajšími návštevníkmi. Ešte, že máme a Slovensku päť a pol milióna divadiel, miesta v kaviarni u Rolanda je stále dosť.